

УДК 378.14(410):81'27

ОСНОВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АВСТРІЇ

Олексієнко Л.А., аспірант
кафедри психології, педагогіки та філософії

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

У статті розглянуто основні методи навчання майбутніх перекладачів в університетах Австрії. Проаналізовано використання методів навчання перекладачів. Визначено особливості методів навчання перекладу. З'ясовано, що переважна кількість навчальних занять у навчальних планах підготовки перекладачів в австрійських вишах мають практичний характер і спрямовані на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Ключові слова: професійна підготовка перекладачів, методи навчання, методи навчання перекладу, активні методи навчання, Австрія.

В статье рассмотрены основные методы обучения будущих переводчиков в университетах Австрии. Проанализировано использование методов обучения переводчиков. Определены особенности методов обучения переводу. Выяснено, что подавляющее количество учебных занятий в учебных планах подготовки переводчиков в австрийских вузах имеют практический характер и направлены на всестороннюю активизацию учебно-познавательной деятельности студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка переводчиков, методы обучения, методы обучения переводу, активные методы обучения, Австрия.

Oleksiienko L.A. THE MAIN TEACHING METHODS OF FUTURE TRANSLATORS' TRAINING AT THE UNIVERSITIES OF AUSTRIA

The article describes the main methods of teaching of future translators at the universities of Austria. Different teaching methods of translators' training have been analyzed. The peculiarities of methods of teaching translation have been determined. It has been found out that most of the lessons in the Austrian universities curriculum have practical focus and aimed at the enhancement of educational and cognitive students' activities.

Key words: training of translators, teaching methods, methods of teaching translation, active learning methods, Austria.

Постановка проблеми. У процесі глобалізації відбувається розширення культурних контактів і переклад стає важливим інструментом у взаєморозумінні людей з різним культурним корінням, а перекладач стає посередником у контакті між різними культурами. Останні роки попит на висококваліфікованих перекладачів значно виріс, а разом з тим змінилися і вимоги до професійної підготовки майбутніх перекладачів. Здви́г парадигми від орієнтованої на викладача до навчання, орієнтованого на студента, вимоги до більшої автономії студента, потребують впровадження нових методів навчання перекладачів та розробки нових методів навчання перекладу. З цією метою вітчизняні та зарубіжні педагоги почали розробку нових методик викладання, які можуть задовольнити попит на висококваліфікованих перекладачів, а інтеграція України у світове співтовариство викликає необхідність вивчення і аналізу досвіду професійної підготовки перекладачів у зарубіжних країнах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню професійної підготовки перекладачів присвячено роботи вітчизняних на

зарубіжних науковців: В. Балабіна, В. Карабана, В. Комісарова, І. Корунця, Т. Кошманової, М. Новикової, А. Паршиної, Є. Пасова, Л. Пуховської, К. Райс, О. Сергеевої, Л. Черноватого, А. Янковця тощо.

Постановка завдання. У процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Австрії велика увага приділяється вибору методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів. Метою та завданням статті є розглянути та проаналізувати основні методи навчання майбутніх перекладачів в університетах Австрії.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що переважна кількість навчальних занять у навчальних планах підготовки перекладачів в австрійських вишах мають практичний характер і спрямовані на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, за якої неможлива пасивність студента при виконанні колективних завдань і які передбачають взаємодію всіх учасників, австрійські науковці віддають перевагу активним методам навчання.

Активні методи навчання австрійські та німецькі науковці розділяють на «великі», які

відносяться до базової концепції навчального процесу (макроструктури) і пропонуються для інтеграції частини активних студентів (в індивідуальній чи груповій роботі) і викладачів, та «малі», які використовуються на певній стадії навчального заняття або позначені як техніка (прийом). «Великі» методи навчання включають конструктивістські методи навчання: проблемно-орієнтоване PBL (Problem-based Learning), коуч-навчання, портфоліо, кейс-метод, мультимедійні засоби та мережеві технології навчання. В основі цих методів лежить аспект самовизначення студентів, який стимулюється і заохочується викладачем. Серед «малих» методів викладачі надають перевагу методу мозаїки, рольовим іграм тощо, тобто методам, при використанні яких виникає позитивна залежність студентів один від одного, вони вчать відповідальності і роботі у колективі [1].

Особлива увага у професійній підготовці перекладачів в університетах Австрії приділяється проблемно-орієнтованому навчанню PBL (Problem-based Learning), яке спрямоване на самостійну індивідуальну або кооперативну роботу студентів у малих групах, об'єднаних спільною навчальною метою, на виконання певного завдання і моделювання процесу перекладу. Використовують два види PBL: навчання, засноване на проблемі (Problem-Based Learning), і навчання, засноване на проекті (Project-Based Learning).

При роботі над проектами (Project-Based Learning) студентів залучають у створення викладачем пошукову навчально-пізнавальну діяльність, чітко формулюють завдання, застосовують методи виконання проекту з використанням певної стратегії, виконанням проекту керує викладач. Проекти, які виконують студенти, можуть як імітувати професійну діяльність перекладача, так і відбуватись у реальних умовах їх практичної діяльності [1; 2].

За тематикою проекти (Project-Based Learning) розподіляються на:

- уявні подорожі, які можуть переслідувати різноманітні цілі (навчання мовним структурам, мовним кліше, специфічним термінам, діалоговим висловам, міркуванням, умінням і навичкам з інших галузей знань);

- культурологічні, метою яких є ознайомлення з культурою, історією, політикою, мистецтвом, літературою, традиціями і побутом країн, мова яких вивчається;

- імітаційно-соціальні, де студенти виконують різні соціальні ролі (політичних лідерів, економістів, медиків, соціальних працівників, журналістів тощо);

- імітаційно-ділові, що моделюють професійні, комунікативні ситуації, які максимально наближають ігрову ситуацію до реальної.

Як зазначає Д. Киралі (Kiraly), особлива увага приділяється аспекту автентичності (справжності) проектів, тобто для виконання проектів представляються або імітуються справжні робочі місця з реальними клієнтами, що відображає всю складність процесу перекладу [2]. На думку науковця, виконання автентичних проектів максимально сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх перекладачів, особливо міжособистісної та соціальної.

Проблемне навчання (Problem-Based Learning) має схожі цілі з навчанням на основі проектів (Project-Based Learning), однак навчальні ситуації обираються із тематичних досліджень [1]. У разі навчання, заснованого на проблемі, способи вирішення і виконання визначаються цілком і повністю студентами. Студентам пропонується певна задача/проблема з реального життя і набір «інструментів» для її вирішення, при чому серед засобів вирішення поставленої проблеми, описаних у лекційному матеріалі, не буде найнеобхідніших. Тобто студенти мають заповнити прогалини самостійно, що виводить студентів зі стану пасивного сприйняття й розуміння інформації, а викладач тільки допомагає вирішенню задачі/проблеми.

Використання проблемно-орієнтованого навчання PBL вчить студентів мислити, і іноді нестандартно, стимулює та створює умови творчого саморозвитку та самореалізації студентів, допомагає оволодіти навичками роботи у групі, вчить розраховувати час, формує соціальну мобільність, розвиває навички автономного навчання, формує всі необхідні життєві компетенції, які на Раді Європи були визначені як основні у XXI столітті: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, політичні та соціальні.

Проблемно-орієнтоване навчання, засноване на проекті (Project-Based Learning), є одним із поширених видів роботи при автономному навчанні в австрійських вищих навчальних закладах.

Уваги заслуговує коуч-навчання – метод, який об'єднує у собі самонавчання, сумісну роботу, консультації з викладачем (переважно використовується на тьюторіумах), передбачає високий ступінь відповідальності, працездатності та комунікативності студентів [3]. У класичному варіанті коуч-навчання складається з етапів: вивчення підручника, довідникового матеріалу за поставленим викладачем завданням / проблемою (само-стійне навчання за матеріалами, наданими

викладачем); повідомлення вивченого матеріалу іншим студентам групи, відповідь на питання, які можуть бути задані, подальше обговорення поставленого завдання / проблеми, надання пропозицій щодо його вирішення кожним з учасників групи, з'ясування невирішених питань та обов'язкове складання списку цих питань для обговорення з викладачем (етап роботи у команді); коуч-зустріч з викладачем або тьютором для розв'язання невирішених питань поставленого завдання / проблеми (етап консультації); остаточне рішення задачі / проблеми; презентація на семінарі результатів вирішення завдання / проблеми [1; 3]. Для реалізації цього методу викладачі розробляють відповідні навчальні тексти – структурований навчальний матеріал з прикладами, графічними елементами, вправами, питаннями для самоперевірки. Викладач виступає у ролі тренера / консультанта, який контролює досягнення мети навчання, правильності виконання завдання / проблеми. Для ефективного проведення коучінг-сесій її модерацію контролюють студенти.

Методом, який відображає індивідуальні досягнення майбутнього перекладача і який широко використовується при підготовці перекладачів в Австрії, є метод портфоліо. Науковець М. Дегенхардт (Degenhardt) зазначає, що портфоліо майбутнього перекладача складається із його найкращих пробних робіт – продукт-портфоліо (Produktportfolios) та обов'язково роздумів студента про процес його професійного навчання – процес-портфоліо (Prozessportfolio). Процес-портфоліо дозволяє відслідкувати розвиток процесу професійного становлення, може містити робочі, не обов'язково кращі, зразки робіт студента, коментарі до перекладу, анотовані коригування текстів перекладу, анотовані глосарії, аналіз ринку, коментарі до рекомендованої літератури. Метод портфоліо є важливим для практики перекладу, особливо для початківців, дозволяє вести оцінку особистих досягнень та забезпечує розвиток мотивації саморозвитку, самооцінки, відповідальності за виконану роботу. Технологія портфоліо інтегрується з інформаційно-комунікаційними технологіями у вигляді Web-портфоліо, яке студенти старших курсів чи магістратури розміщують у мережі Інтернет [4].

Для формування навичок тлумачення інформації різних комунікантів в університетах Австрії на практичних заняттях використовують кейс-метод. Це переважно міні кейси – навчальні конкретні ситуації, які спеціально розробляються на основі фак-

тичного матеріалу і пропонуються на практичних заняттях, в яких зміст ситуацій подається у паперовій, усній чи електронній формах [5]. Робота над запропонованою ситуацією здійснюється поетапно: усвідомлення студентами сутності проблеми та важливості її вирішення, можливих варіантів її вирішення, аналізу наслідків застосування кожного з рішень, вибору найбільш доцільного рішення у конкретній ситуації. Використання кейс-технологій стимулює процеси мислення (аналіз, порівняння, узагальнення, синтез), вчить майбутніх фахівців коректно ставити питання, відрізняти думки від фактів, приймати обґрунтовані рішення, формує навички асертивної поведінки (позитивної поведінки людини, яка демонструє самоповагу і повагу до інших, до слухача і яка розуміє і намагається досягти робочого компромісу).

Зазначимо, що сьогодні потребують впровадження не тільки нові методи навчання перекладачів, а і нові методи навчання перекладу, але їх використання не повинно повністю витіснити ефективні традиційні методи навчання перекладу.

Одним із традиційних методів навчання перекладу, який використовується в австрійських університетах переважно у 1 та 2 семестрах, на початку вивчення першої та другої іноземних мов, у разі роботи над раніше невідомими текстами, які необхідно перекласти за короткий термін без допоміжних засобів, є метод «речення за реченням» або пофразовий переклад («Satz-für-Satz'-bbersetzens»). Німецький науковець В. Орбан (Orbбn) так характеризує цей метод: викладач вибирає приклади текстів для перекладу студентами. На основі хибних перекладів викладач визначає прогалини знань і лексико-семантичні проблеми у навичках студентів, обирає неправильні сегменти перекладу і виправляє їх як приклад перед усіма студентами. При цьому викладач виступає як «депо» правильних перекладацьких еквівалентів і стратегій. Необхідні методологічні та лінгвістичні знання передаються учням за дидактично підготовленим способом «по шматку». Від студентів очікується, що вони готують переклади розданих додому текстів індивідуально, потім читають вголос на занятті свої пропозиції і виправляють свої переклади, використовуючи приклад (зразок) перекладу викладача [6]. Метод «речення за реченням» орієнтований на викладача.

Альтернативним методом «речення за реченням» («Satz-für-Satz -bbersetzens») є метод творчого письма, який реалізується на практичних заняттях підготовки пере-

кладачів. Сутність його полягає у тому, щоб вирватися зі звичного способу мислення, знайти більш різноманітні і не завжди прямі рішення проблем перекладу, розбити одновимірну категорію мислення «правильно-неправильно» на користь більш широкого кола можливих рішень [7].

Для підвищення активної участі студентів у перекладацьких вправах використовується метод навчальних станцій – інтерактивна технологія, при якій студенти виконують роботу над навчальним матеріалом, що упорядкований у вигляді станцій. Цей метод використовують переважно на етапі використання та закріплення знань [8]. Сутність цього метода полягає у наступному: студенти діляться на мікрогрупи, які можуть включати студентів із різним рівнем знань, тексти або фрагменти текстів розподіляються по станціях, кожна група отримує маршрутний лист (Laufzettel) з переліком станцій і завдань, на виконання яких відводиться певний час, за який група повинна здійснити переклад, отримати «кінцевий продукт» без допомоги викладача, розмістити його на E-Campus (онлайн-платформі на базі Moodle) та його захистити. Робота організовується таким чином, що кожен член мікрогрупи вносить свій вклад у «кінцевий продукт». При використанні даного методу студенти вчаться планувати свій час, отримують навички самооцінки, аналізу власного навчального успіху, планування та проведення етапів роботи.

Одним із методів групового автономного навчання у підготовці перекладачів в університетах Австрії є тандем-метод вивчення іноземної мови (tandem language learning). Найважливішими принципами тандем-методу є обопільність та автономність. Тобто кожен з партнерів зацікавлений у спілкуванні один з одним, при чому чітка структура або заздалегідь окреслений зміст спілкування відсутній, партнери мають значну свободу стосовно теми спілкування, у виборі завдань та вправ, видів зворотного зв'язку та способу виправлення помилок. Тандем-метод використовують на практичних заняттях в аудиторії та під час самостійного навчання використовуючи e-mail, чати, skype тощо.

На початкових етапах (1-3 семестри) навчання тандем-метод є ефективним при постановці вимови і сприйнятті іноземної мови на слух, формуванні мовної компетенції (систематичного знання граматичних правил, словникових одиниць і фонології). У 4-5 семестрах бакалаврату та під час навчання у магістратурі тандем-метод допомагає скорегувати помилки при вивченні мові, сформувати здатність побудови

цілісних, зв'язаних і логічних висловлювань різних функціональних стилів в усній і письмовій формі. Погоджуючись з думкою науковців Б. Хельмінг (B. Helmling) та К. Клеппін (K. Kleppin), можна зазначити, що на будь-якому етапі вивчення іноземної мови тандем-метод є ефективним способом формування культурної та комунікативної компетенції – знання культурних особливостей носія мови, його звичок і традицій, норм поведінки й етикету і вміння їх розуміти і використовувати у процесі комунікації, соціальної компетенції – здатності вибирати і використовувати відповідні мовні засоби залежно від ситуації і мети спілкування [9].

Для студентів бакалаврату, які тільки починають опановувати професію усного та письмового перекладача, в університетах Австрії впроваджено метод Д. Жіля (Gile) «Комплексний звіт про проблеми і рішення» (Integrated Problem and Decision Report) [10]. Сутність методу полягає у коментуванні студентами проблем, які виникають при виконанні практичних завдань та розробці стратегій, які вони використовують для їх вирішення. Свої коментарі студенти здають викладачам разом зі своїми перекладами. Реалізація цього методу стимулює студентів до багатогранних роздумів про власні перекладацькі дії як про процес вирішення проблем і полегшує викладачеві класифікувати помилки студентів [1].

Ефективним методом вивчення іноземних мов, який використовується для підготовки перекладачів в університетах Австрії, є метод EuroCom (сім сит), який заснований на концепції європейського взаєморозуміння, що базується на паралельному вивченні споріднених мов (Х.Г. Кляйн; Ф.Й. Майснер). EuroCom, скорочена форма поняття EuroComprehension, акронім «Європейське порозуміння у межах трьох великих мовних груп Європи» (Europäische Intercomprehension in den drei großen Sprachgruppen Europas) – романської, германської і слов'янської. Концепція EuroCom розглядається у мовно-політичній (прагнення закріпити європейську багатомовність у структурі навчальних модулів та з орієнтацією на професійну діяльність і потребу у мобільності), мовнодидактичній та лінгвістичній площинах. Мовно-політичний вимір впливає на розробку мовно-дидактичних концепцій (формування мовної компетенції на засадах дидактики трансферу іншомовних знань (Transversaldidaktik)), що, у свою чергу, спонукає до вивчення зв'язків, встановлення спільностей і відмінностей між спорідненими мовами (Interkomprehensionsforschung) і викори-

стання результатів лінгвістичних досліджень у навчанні іноземних мов [11; 12].

Механізм засвоєння декількох мов одночасно полягає у трансфері знань однієї мови на цілий ряд споріднених з нею мов шляхом встановлення зв'язків і виявлення схожих рис між ними. Навчання відбувається на основі тексту різними мовами [13, с. 33]. Через сім сит просіюються лексика, граматичні явища, синтаксичні структури – все те, що може підлягати трансферу.

На відміну від традиційних підходів до вивчення іноземних мов, Eurocom не ставить за мету досягти мовної досконалості на рівні носіїв мови (так звана «near native competence») і виходить із визнання цінності і значущості часткових знань безлічі іноземних мов. Навчання за цим методом використовують як вступні курси до традиційного плану викладання, для того, щоб закласти основи побудови багатомовної компетенції і полегшити перехід від мови-посередника до вивчення безлічі споріднених мов, що веде до усвідомлення взаємозв'язку і єдності європейських мов і культур [15].

Проект EuroCom розроблено для різних мов, але для його ефективної реалізації необхідно готувати педагогічні кадри. З цією метою в Інституті перекладознавства Інсбрукського університету імені Леопольда і Франца пропонується вивчення методу EuroCom як одного із факультативних модулів, який студент може обрати для ознайомлення.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, австрійські науковці віддають перевагу активним методам навчання майбутніх перекладачів в університетах Австрії, які спрямовані на всебічну активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, передбачають моделювання реальних ситуацій, спрямованих на спільне вирішення проблем, дозволяють створити атмосферу мотивованого, творчого навчання. Переважна більшість методів навчання перекладачів спрямовані на кооперативну роботу студентів у групах, об'єднаних спільною навчальною метою, студент стає суб'єктом взаємодії і сам активно приймає участь у процесі навчання. Але використання активних методів не повинно повністю витіснити ефективні традиційні методи навчання перекладу. Поєднання актуальних активних методів навчання перекладу з

традиційними методами дозволяє підготувати висококваліфікованого фахівця у відповідності до вимог сучасного ринку праці. У перспективі ставимо за мету розглянути позитивний австрійський досвід підготовки майбутніх перекладачів у нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Canfora C. Aktivierende Lehrmethoden für die Übersetzer Ausbildung: Erfahrungen mit ausgewählten Methoden in heterogenen Lerngruppen. Diss. Universitätsbibliothek Mainz, 2016.
2. Kiraly D. Project-Based Learning: A Case for Situated Translation. *Meta: Translators' Journal*. 2005. Vol. 50, № 4. P. 1098–1111. p. 1102.
3. Ackermann D. Erprobung neuer Lernkonzepte mit Lernteamcoaching. In *Qualitätsentwicklung in Studium und Lehre*, hg. v. Anja von Richthofen und Michael Lent. *Blickpunkt Hochschuldidaktik* 119. Bielefeld: Bertelsmann, 2009. S. 183-198.
4. Degenhardt M. *Lerntagebuch, Arbeitsjournal und Portfolio. Drei Säulen eines persönlichen Lernprozess-Begleiters*. *Neues Handbuch Hochschullehre*, Kapitel C 2.13., 2008. S. 1 – 42.
5. Егоян С.Г. Развитие базовых переводческих компетенций. *Русский язык в современном мире*. М.: Высшая школа перевода (факультет) Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова №1, 2013. С. 378-385.
6. Orbán W. Über die Entlehnung konstruktivistischer Lerntheorien in die Praxis der Übersetzungswissenschaft: kooperatives Übersetzen als kommunikations- und prozessorientierte Handlungsform des Übersetzers. *WVT Wissenschaftlicher Verlag*, 2008.
7. Kußmaul P. *Übersetzen-nicht leicht gemacht: Beiträge zur Translation*. Saxa-Verlag, 2009. 174 s.
8. Petrova A. Steigerung der aktiven Beteiligung von Studierenden in den Übersetzungsübungen. *Universitas Mitteilungsblatt*, 2009. № 4. S. 19-21.
9. Helmling B. *Peergruppenarbeit–Tandems lernen von Tandems. Selbstgesteuertes Sprachenlernen im Tandem*. 2. Auflage. Tübingen, Stauffenberg Verlag, 2005. – S. 83-91
10. Gile D. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p. P. 14.
11. Klein H.G. *Neue Wege zur Mehrsprachigkeit in Europa: Eurocomprehension*. URL: www.eurocomresearch.net/lit/innsbruck.pdf.
12. Hufeisen B. *EuroComGerm-Diesieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Shaker, 2007. 370 S.
13. Hufeisen B. *Fit für Babel. Gehirn und Geist*, 2005. № 6. S. 28–33. S. 33.
14. Klein H.G., Stegmann T.D. *EuroComRom – Die sieben Siebe: Romanische Sprachen sofort lesen können*. Aachen: Shaker, 1999. 287 S.